

Zdenko Kodelja

POSVET O ZASEBNEM ŠOLSTVU PRI PREDSEDNIKU RS

Odgovor na vprašanje, kakšna je odgovornost oziroma obveznost države glede financiranja zasebnih osnovnih šol, je odvisen predvsem od tega, kako razumemo pravico staršev, da lahko izberejo za svoje otroke tudi zasebne šole. Ta pravica je staršem zajamčena v več mednarodnih dokumentih kot človekova pravica, ki je tesno povezana s pravico, da starši zagotovijo svojim otrokom versko in moralno vzgojo v skladu z njihovim lastnim religioznim prepričanjem. Pravica staršev, da izberejo za svoje otroke zasebne šole, je bila do rzsodbe Ustavnega sodišča leta 2014 razumljena kot negativna pravica. To po eni strani pomeni, da država ne sme preprečiti, da jih ustanovijo ali izberejo, če tako želijo, po drugi strani pa iz te pravice – v nasprotju s pozitivno pravico – ne izhaja korelativna obveznost države, da šolanje v zasebnih šolah plača iz javnih sredstev, še manj, da ga plača v celoti. Stvar proste presoje države je, ali ga bo plačala, in če se odloči, da ga bo, je spet od nje odvisno, v kakšnem obsegu ga bo financirala. V Sloveniji država financira javno priznani program v zasebnih šolah 85%, kar je nad evropskim povprečjem. Ustavno sodišče je leta 2001 rzsodilo, da je takšno financiranje skladno z ustavo. Prav tako je razumevanje te pravice kot negativne pravice v skladu z rzsodbami Evropskega sodišča za človekove pravice in z ureditvami financiranja zasebnih šol v mnogih državah, tudi tistih, ki imajo z ustavo določeno šolsko obveznost in brezplačnost obveznega izobraževanja. Takšno razumevanje je bilo plod dokaj širokega političnega in družbenega soglasja, podobnega tistemu, ki ga znani ameriški filozof John Rawls imenuje »umno prekrivajoče se soglasje«, katerega lahko dosežejo državljani v pluralnih demokratičnih družbah kljub temu, da izpovedujejo različne religiozne, filozofske, družbene in osebne vrednote. To soglasje je veljalo dobri dve desetletji. Po odločitvi ustavnega sodišča iz leta 2014, da je dozdašnjnje 85% financiranje javno veljavnega osnovnošolskega izobraževanja v zasebnih šolah v neskladju z ustavo, pa se je to soglasje razblinilo. Razblinila se je tudi iluzija glede soglasja o tem, kako razumeti besedilo 57. člena ustave, ki se glasi: »Osnovnošolsko izobraževanje je obvezno in se financira iz javnih sredstev«. Tega soglasja namreč ni več niti med ustavnimi sodniki, kaj šele med politiki in državljani. Zato ni prav nič presenetljivo, da smo že dolgo priča iskanju novega soglasja med politiki in političnimi strankami, kako izvršiti odločbo ustavnega sodišča. Izvršiti jo je verjetno mogoče na več načinov, vprašanje pa je, ali bo rešitev takšna, da ne bo na škodo javnega šolstva, ki bi moralo biti prva skrb države. V vsakem primeru pa problem, ki je nastal po odločitvi ustavnega sodišča leta 2014, večji kot se

morda zdi na prvi pogled. Nikakor ne gre zgolj za nekaj odstotkov več denarja za zasebne šole. Gre za spremembo horizonta razumevanja šolstva nasploh. Zato bo potrebno ponovno razmisliti, ali dosedanja koncepcija slovenskega šolstva sploh še nudi ustrezne odgovore na izzive, ki jih prinaša odločba ustavnega sodišča in z njo povezane razlage, vključno z razlago omenjenega člena ustave na podlagi neoliberalne ideologije.

Slovenija je po ustavi socialna država in kot taka – v nasprotju s klasično liberalno državo – ne zagotavlja državljanom zgolj svoboščin in pravic, kakršne so na primer svoboda misli, veroizpovedi, izražanja, tiska in lastnine, temveč mora poskrbeti tudi za skupno oziroma javno dobro, v katero nujno spada tudi izobraževanje, ki ga zagotavlja z organizacijo javnih šol.

Bistvo javne šole namreč je, da je pod enakimi pogoji dostopna vsem, ne glede na gmotno stanje, družbeni položaj, narodnost, spol, jezik, religiozno, politično ali drugo prepričanje itd. Zasnovana je kot prostor združevanja na osnovi skupnih temeljnih vrednot, ki morajo zagotoviti kulturno identiteto in socialno integriteto bodočih generacij, prostor učenja demokratičnega ravnanja, tolerantnosti in spoštovanja različno mislečih.

V nasprotju z javnimi šolami pa zasebne šole lahko izbirajo učitelje in učence po veroizpovedi, spolu, premožnosti, sposobnostih ali kakem drugem kriteriju. Prav tako lahko nudijo izobrazbo in vzgojo, ki se razlikuje od tiste, ki jo nudijo javne šole. Prav zato omogočajo staršem, ki jih izberejo, uresničiti njihove partikularne interese, med katerimi je najbolj pogosto ta, da z izbiro konfesionalne šole zagotovijo svojim otrokom versko in moralno vzgojo v skladu s svojim religioznim prepričanjem.

Iz tega sledi, da je prva obveznost države, da poskrbi za dobro javno šolstvo (tudi tako, da zagotovi, da javne šole ne bodo v slabšem materialnem položaju kot zasebne šole, ki jih sofinancira država), nato pa do določene mere (dosežene s čim širšim družbenim in političnim konsenzom) tudi za zasebne šole, ki izpolnjujejo od države predpisane pogoje.